

Вільна торгівля та інвестиції у Чорноморському регіоні: приклад Грузії

Каха Гоголашвілі

Грузинський фонд стратегічних та
міжнародних досліджень (ГФСМД)

2013

Торгівля

Цілі торговельної політики

- Грузія є невеликою економікою з обсягом виробництва 16 млрд дол. США на рік (2012)
- Частка торгівлі у ВВП є високою — 62,5%, переважно за рахунок імпорту
- Промисловість та сільське господарство є слабкими
- Великий дефіцит торговельного балансу (5,5 млрд дол. США) є причиною напруженої ситуації з поточним рахунком платіжного балансу, незважаючи на значний обсяг грошових переказів з-за кордону

Цілі торговельної політики

- Уряд має намір скоротити дефіцит поточного рахунку в найближчі роки — до 4,1% ВВП у 2016 році

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сальдо поточного рахунку, % ВВП	-10.3	-11.7	-10.6	-9.8	-8.3	-6.4	-4.1

Торговельний режим

- Один з найбільш ліберальних у регіоні
- Низькі мита на імпорتنі товари, 90% товарів ввозяться безмитно
- Немає кількісних обмежень
- Немає експортних мит
- Немає торговельних монополій
- Лише кілька ліцензій

Торговельний режим

- **85%** товарів (**9500** тарифних ліній) не обкладаються митом.
- Ставка **98%** мит є **адвалорною**
- Середня зв'язана ставка режиму найбільшого сприяння (РНС) становить **7,5%** (максимум **12%** за винятком тютюнових виробів — **30%**)
- Ставка на рівні **5%** застосовується до **63** тарифних ліній (переважно сири та овочі)
- Ставка на рівні **12%** застосовується до **1300** тарифних ліній (в основному, харчові продукти).
- **130** товарів обкладаються митом за **специфічними ставками** (в основному, алкогольні напої)

Винятки з РНС

- Угоди про зони вільної торгівлі (ЗВТ) з Росією, Україною, Азербайджаном, Вірменією, Казахстаном, Узбекистаном, Туркменістаном та Молдовою (чинні з 1994 року)
- ЗВТ з Туреччиною
- Грузія користується перевагами загальних систем преференцій (GSP), встановлених такими країнами:
  - ЄС, США, Японія, Канада, Швейцарія та Норвегія;
  - Європейська система GSP + забезпечує вільний доступ до ринку ЄС для більш ніж 7 200 товарів. Проте вона не поширюється на частину сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, які, відповідно, обкладаються митом

Глибока та всеосяжна ЗВТ з ЄС

- **ВІЛЬНИЙ РУХ ТОВАРІВ**
  - Торгівля товарами, правила походження, полегшення митних та торговельних процедур, технічні регламенти на промислові товари, стандарти та процедури оцінки відповідності, санітарні та фітосанітарні заходи
- **ПОСЛУГИ ТА ІНВЕСТИЦІЇ**
  - Послуги, свобода заснування бізнесів, рух капіталу та платежі, конкуренція, права інтелектуальної власності, включаючи географічні зазначення
- **ПРАВИЛА ТА ГОРИЗОНАЛЬНІ ПИТАННЯ**
  - Державні закупівлі, торгівля та сталий розвиток, прозорість, інструменти торговельного захисту
- **ІНСТИТУЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ**
  - Врегулювання суперечок/механізм посередництва, інституційні структури/тимчасове застосування

Митниця

- Зміни у Митному кодексі 2005-2007 років
- Чіткі визначення мит, класифікації товарів, правил визначення походження та оцінки митної вартості
- Скорочення процедур з 15 до 7. Менше необхідних документів
- Призупинення сплати мит (коли рішення на розгляді), митні зони та безкоштовні склади

Останні зміни

- Єдине вікно у зонах митного оформлення (ССЕЗ)
- Місцеві процедури митного оформлення
- Необхідне подальше покращення:
  - аудит та контроль після митного оформлення
  - інтегроване управління кордонами

Аналіз торговельної статистики

- за останні 10 років експорт зріс в п'ять разів, а імпорт — у сім разів
- але в останні 5 років темпи зростання експорту вищі, ніж імпорту

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Експорт	461	647	865	936	1,232	1,495	1,134	1,677	2,189	2,377
Імпорт	1,139	1,844	2,488	3,675	5,212	6,302	4,500	5,257	7,058	7,842

Торговельні партнери

- У 2012 році частка 10 найбільших торгових партнерів становила 66% від загального обороту зовнішньої торгівлі
- Два регіональні об'єднання — СНД (32%) та ЄС (27%) — були основними напрямками грузинського імпорту та експорту
- Азербайджан є найбільшим напрямом експорту, але ... лише автомобілі
- Він також є другим за величиною джерелом імпорту, але ... лише нафта та газ

Торговельні партнери 2012

	Exports		Imports		Turnover	
	Thsd. US dollars	Share in total (%)	Thsd. US dollars	Share in total (%)	Thsd. US dollars	Share in total (%)
Total	2 377 455,0	100,0	7 842 108,9	100,0	10 219 563,9	100,0
of which:						
Turkey	142 777,0	6,0	1 392 937,5	17,8	1 535 714,4	15,0
Azerbaijan	626 854,9	26,4	633 541,8	8,1	1 260 396,7	12,3
Ukraine	167 016,3	7,0	597 099,6	7,6	764 115,9	7,5
China	25 607,1	1,1	565 950,7	7,2	591 557,8	5,8
Germany	38 571,9	1,6	541 896,7	6,9	580 468,6	5,7
Russia	45 816,0	1,9	473 796,8	6,0	519 612,9	5,1
United States	226 170,9	9,5	213 156,9	2,7	439 327,8	4,3
Bulgaria	69 654,7	2,9	271 475,4	3,5	341 130,1	3,3
Armenia	260 981,6	11,0	70 405,5	0,9	331 387,0	3,2
Italy	53 330,1	2,2	270 969,3	3,5	324 299,4	3,2
Other countries	720 674,5	30,3	2 810 878,8	35,8	3 531 553,4	34,6

Експорт Грузії

Товарна структура не є достатньо диверсифікованою. Частка 10 головних товарних позицій — 62%. Немає ознак реальної спеціалізації

	2011		2012	
	Thsd. US dollars	Share in total (%)	Thsd. US dollars	Share in total (%)
Total Exports	2 189 135,8	100,0	2 377 455,0	100,0
Of which:				
Motor cars	450 296,6	20,6	587 296,3	24,7
Ferro-alloys	254 910,8	11,6	260 477,6	11,0
Mineral or chemical fertilizers, nitrogenous	144 090,7	6,6	137 221,3	5,8
Gold unwrought or in semi-manufactured forms	109 890,0	5,0	87 977,3	3,7
Other nuts, fresh or dried	130 085,7	5,9	83 659,5	3,5
Undenatured ethyl alcohol, spirits, liqueurs and other spirituous beverages	67 852,1	3,1	80 026,9	3,4
Wine of fresh grapes	54 103,4	2,5	64 871,4	2,7
Waters, including natural or artificial mineral waters	47 606,6	2,2	59 340,8	2,5
Copper ores and concentrates	85 135,3	3,9	53 535,0	2,3
Wheat	6 169,2	0,3	52 062,5	2,2
Other products	838 995,3	38,3	910 986,6	38,3

Імпорт

- З іншого боку, імпорт Грузії є досить диверсифікованим — головні 10 позицій складають тільки 36% від загального обсягу імпорту.
- Країна отримує від світу основну частину споживчих та промислових товарів, технологій та ноу-хау

Уряд

- Глибока лібералізація викликала проблеми адаптації
- Уряд не вжив жодних відчутних заходів для підтримки процесу адаптації
  - немає механізмів сприяння експорту
  - жодних дій на ринку праці
  - немає інноваційної політики
  - немає підтримки малого та середнього бізнесу

Що є рушійною силою розвитку економіки Грузії?

Економетричний аналіз квартальних даних за 1996-2012 роки свідчить:

- хоча більший ВВП може бути витрачений на більші обсяги імпорту, збільшення імпорту не може підняти ВВП
- при підрахунку ВВП до нього включається чистий експорт (експорт мінус імпорт), тому збільшення імпорту призводить до скорочення ВВП (за інших рівних умов)
- позитивний коефіцієнт імпорту (у регресійній моделі) вказує на те, що певний інший фактор (не торгівля) впливає на зростання ВВП

За результатами дослідження зазначеного періоду, коефіцієнт експорту не є статистично значимим ($P = 0,613$). Два факти наводять на думку, що певний третій фактор спричинив зростання як імпорту, так і ВВП: 1) Коефіцієнт детермінації (R^2) є надзвичайно високим — 0,986, незважаючи на те, що модель регресійного аналізу не включала жодних інших факторів, крім експорту та імпорту; 2) хоча більший ВВП може бути витрачений на більші обсяги імпорту, збільшення імпорту не може підняти ВВП. Навпаки, збільшення імпорту призводить до скорочення ВВП (за інших рівних умов). Тому позитивний коефіцієнт імпорту вказує на існування певного іншого фактору. Такий же висновок впливає з аналізу за допомогою інших регресійних моделей, в яких досліджується вплив сальдо торговельного балансу або обсягу торгівлі на ВВП

Скоригований R^2	0.986		
Спостережень	68		
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Ст. похибка</i>	<i>P-рівень</i>
Константа	460003118.5	25940033.42	0.000
Експорт (всього)	0.125	0.246	0.613
Імпорт (всього)	1.743	0.068	0.000

Прямі іноземні інвестиції

Проблеми минулого

- Залежність від кредитів та від допомоги міжнародних фінансових організацій
- Негативний вплив контрольних органів, упередженість правосуддя, нездатність забезпечити дотримання договорів
- Технологічне відставання
- Відставання у інвестиціях
- Структурні проблеми на ринку праці
- Корупція

Правове середовище

- Закони, що прямо визначають інвестиційний режим в країні
- Міжнародні угоди, які створюють додаткові гарантії
- Спеціальні акти, що регулюють підприємницьку діяльність або впливають на неї

Закони, що прямо впливають на ПІІ

- **Податковий кодекс, Митний кодекс, Цивільний кодекс**
- **Закон про сприяння та гарантії інвестиційної діяльності (1996):** Грузія не має жодних обмежень на рух капіталу, жодних обмежень або податків на репатріацію прибутку
- **Закон про підприємців (1995):** забезпечує національний режим створення та діяльності компаній для іноземних осіб
- **Закон про банкрутство:** потребує деяких удосконалень
- **Закон про суди загальної юрисдикції**
- **Закон про вільну конкуренцію, Закон про бухгалтерський облік, Закон про ринок цінних паперів**

Угоди

- **СОР** певним чином впливає на інвестклімат Грузії
- **Угоди про сприяння інвестиціям та їх взаємний захист** (32 країни)
- Спеціальні положення в **Угоді про партнерство та співробітництво між ЄС та Грузією** (1999), а також **двостороння угода про інвестиції між США та Грузією** (1994) гарантують застосування національного режиму для європейських та американських інвесторів.
- **Угоди про уникнення подвійного оподаткування та запобігання ухилення від оподаткування** (42 країн, більшість країн-членів ЄС)

Закони, що впливають на ПІІ

- **Закон про володіння сільськогосподарською землею**
- **Закон про ліцензії та дозволи** (кількість ліцензій було скорочено з 1500 до 115)
- **Закон Грузії про державне майно (2010)**
  - передача державного майна за допомогою конкурсних торгів та аукціонів; оренда з правом викупу, прямий продаж; передача права управління державними пакетами акцій.
  - дозволяє приватизацію залізниць, портів, трубопроводів тощо, а також містить значно коротший список об'єктів, приватизація яких є забороненою

Закони, що впливають на ПІІ фінансовий сектор

- **Закон про комерційні банки**
  - встановлює однаковий режим роботи банків Грузії та представництв іноземних банків
  - для відкриття філій іноземних банків потрібно більше документів, а також консультації між Національними банками
  - у Грузії працює більше 120 філій іноземних банків
- **Закон Грузії про страхову діяльність**
  - іноземні особи можуть створювати організації чи філії
  - іноземні компанії не можуть працювати безпосередньо на ринку Грузії

Закони, що впливають на ПІІ

видобувна промисловість

- **Закон про концесії**
- **Закон про запаси**
- **Закон про нафту й газ**
- **Закон Грузії Про порядок надання концесій закордонним країнам та компаніям (2011)**
  - захист прав та гарантії безпеки
  - право концесіонера керувати власними продуктами та прибутками після сплати всіх податків та зборів
  - захищає від зловживання владою державними органами
  - немає списку об'єктів, які дозволено передавати в концесію, немає також спеціального реєстру концесій

Закони, що впливають на ПІІ

- **Цивільний кодекс, Закон про патенти та товарні знаки**
  - слабе впровадження. Офіційні повноваження, судові та митні питання
- **Податковий кодекс**
  - тільки 6 видів податків. Низькі ставки податків
- **Закон про конкуренцію**
  - практично не існував. Був прийнятий у 2012 році
- **Трудовий кодекс**
  - вважався одним з найбільш ліберальних у світі. Зараз змінюється у бік більшого захисту прав працівників. Вплив на ПІІ поки невідомий. Справа «поганих» та «хороших» інвестицій

Інституційні заходи

- Зусилля з метою створення сприятливого клімату для іноземних інвесторів
- Відсутність будь-яких обмежень при виведенні інвестицій та репатріації прибутків, низькі податки
- Однаковий режим для іноземних та вітчизняних інвесторів
- Проста реєстрація бізнесу
- Грузинське інвестиційне агентство («єдине вікно»)
- Вільні промислові (ВПЗ) та туристичні зони (ТЗ)
- Уряд розглядає можливість звільнити підприємства у зазначених зонах від податку на прибуток
- Створення Фонду Партнерства (залучення ПІІ в рамках проектів державно-приватного партнерства).
- Так званий «мільярдний» фонд сільського господарства

ПІ та економічне зростання

- Важливий **чинник зростання** (консенсус серед економістів)
- Набуття технологій та ноу-хау, які потрібні для стійкого зростання, залежить від **здатності поглинати інвестиції**
- Можливі канали: **добре розвинені внутрішні фінансові ринки, якість інститутів та людський капітал**

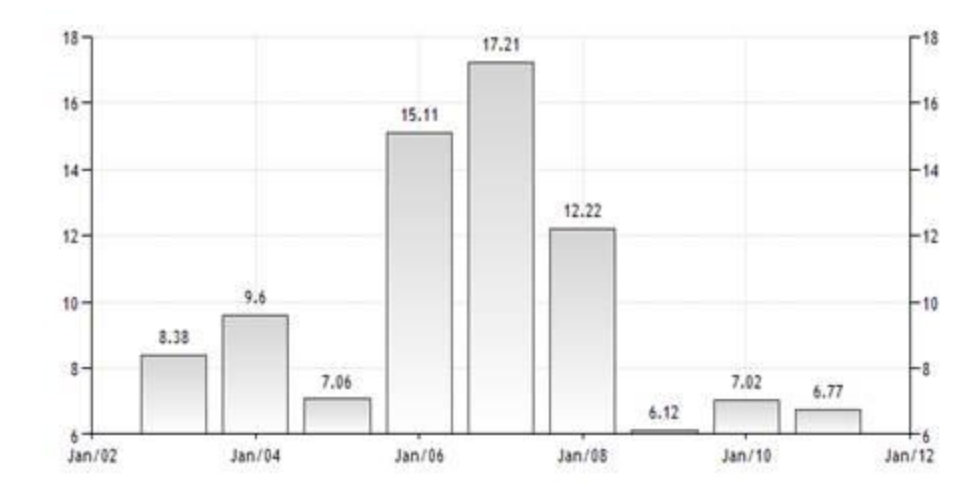
Важливість ПІІ

- За останні 10 років частка ПІІ у валовому нагромадженні капіталу в країні коливалася в межах 30-60%
- Внесок ПІІ у зростання ВВП є значним
- ПІІ зміцнюють рахунок операцій з капіталом, підтримують платіжний баланс, в якому дефіцит поточного рахунку досягає 20%

Два піки припливу ПІІ до Грузії

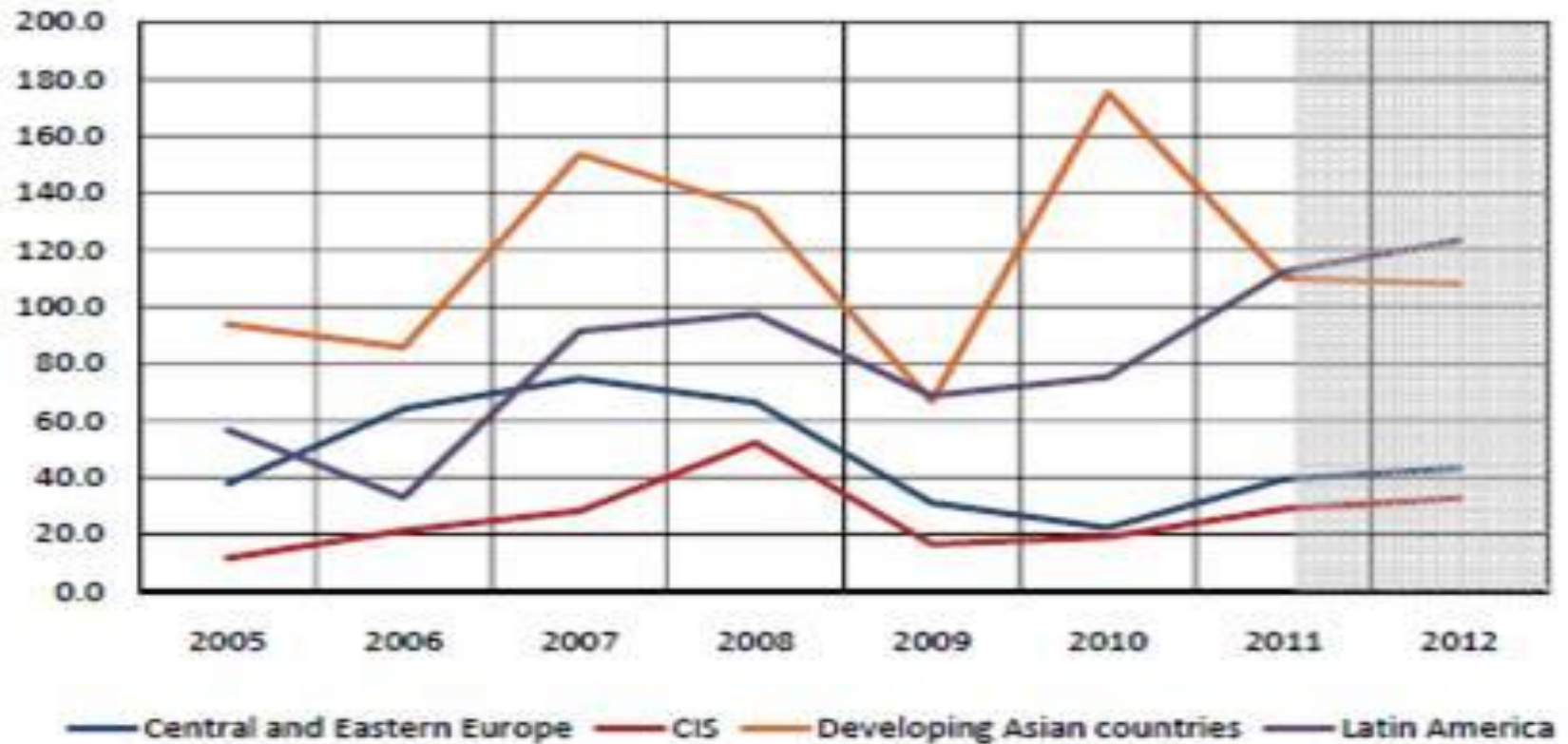
Перший — будівництво нафтопроводу «Баку-Тбілісі-Джейхан» та газопроводу «Баку-Тбілісі-Ерзурум»

Другий — реформи: дерегулювання, антикорупційна реформа, підвищення безпеки, інтенсивна приватизація державних активів

Динаміка ПІІ з 2005 року на чотирьох найбільших ринках, що розвиваються

Net FDI (USD billions)

SOURCE: IMF, WEO, April 2011

Частка реінвестицій у загальному обсязі ПІІ

Інвестиції у довгострокові проекти залишаються у країні, а спекулятивний капітал йде з країни (наше пояснення)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Реінвестиції (%) у загальному обсязі ПІІ	5.4	2.4	4.9	-8.4	28.1	30.0	12.8

Позитивна тенденція

- Результати **10-річного дослідження в арабських країнах** Камала А. Ель-Вассала (2008): «Інвестиційні стимули повинні фокусуватися не тільки на **«кількості»** ПІІ, але й на їх **«якості»** ... основна увага на внутрішню політику ... щоб спрямувати приплив ПІІ до **динамічних секторів**, які мають високий потенціал **позитивного впливу на інші сектори** та таким чином сприяють зростанню, наприклад, до **обробної промисловості»**
- За даними Національного статистичного відомства Грузії, з 2007 року найбільше інвестицій спрямовувалися у **транспортний сектор, енергетику та обробну промисловість**. У 2012 році **обробна промисловість** стала основним одержувачем ПІІ.